

Completion and management of the team in the conditions of the educational and training process in higher education institutions

Physical training in high schools is very specific. Alongside with the improving and applied purposes it solves also tasks of preparation of highly skilled sportsmen. Hobbies of students are various, but special sports (volleyball) use popularity. The operational experience of trainers – teachers of higher educational institutions is generalized.

Key words: *sports training groups, sports games, competitive activities*

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

УДК 94(477):908

Б Б 72

Бобіна О. В.

кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
директор Навчально-наукового гуманітарного інституту Національного
університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв),
oleg.bobina@nuos.edu.ua

«УКРАЇНСЬКИЙ» МИКОЛАЇВ В XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.

Миколаїв – місто багатьох народів. Кожен має свою історію життя в місті. В Миколаєві змішались традиції євреїв, греків, руських, українців та інших народів. Автор акцентує увагу на українській традиції Миколаєва. Наголошено, що до 1917 р. жителі міста вже розуміли поняття «Україна» і «український» і розуміли відмінності між «український» і «малоросійський».

Ключові слова: *Україна, Миколаїв, імперія, традиція, ідентифікація.*

Історія не міняється. Історія відкривається і розкривається. З'являються нові факти і знання, які заперечують стійкі та міфологізовані погляди. Змиваються пізніші нашарування. З'являються нюанси: «Der Liebe Gott steckt im Detail» або кому подобається «Der Teufel steckt im Detail». І так само, як під

пізнішими фресками старих соборів, з'являють оригінали, так само відкривається і історія.

Так звана ідея «цивілізаційної» ролі Російської імперії стосовно «Дикого поля» у XVIII ст. вже давно викликає сарказм у серйозної української історіографії і культурології. Ця русофільська ідея залишається актуальною для імперіалістичної ідеології Російсько-путінської імперії 2.0 і для українофобів і москвофілів «а-Ла ОПЗЖ і К^о». Роль «светлейшого» та «императрицы» в заснуванні українських міст Катеринослав (Дніпро), Єлисаветград (Кропивницький), Луганськ, Миколаїв, Одеса (Каби-Бей), Херсон не є виключно одноосібною. Вони не прийшли на пусте місце, не були, які «потом, кров'ю і залізом» вгризались в нетронуті землі. Можливо трохи запально, але дуже добре про це сказав відомий миколаївський колекціонер та краєзнавець Вадим Юрлов: «Николаеву 616 лет и это украинский город» (<https://nikvesti.com/articles/75853>).

Але без сумніву, південні міста України, що постали під час завоювання і активної колонізації Північного Причорномор'я Російською імперією були особливими в багатьох речах. Особливу специфіку місту надавав етнічний склад населення. Так наприклад, наприкінці XIX – початку XX ст. найбільша кількість європейських євреїв мешкали у Варшаві і Одесі. Зрозумілі, що незвичайний мікс руської адміністрації, єврейського міщанства, інтернаціонального робітництва і українського оточення створювали особливу атмосферу, культуру, ментальність міста. Можемо через цей маркер етнічності, визначити особливості Миколаєва, Херсона, Катеринослава (Дніпро), Єлисаветграду (Кропивницького), Одеси, менших міст – Олешків, Балти, Голти, Бірзули, Вознесенська, Аккермана та інших. За часи мирної незалежності України (1991–2014) відбулось відродження того, що називається національна ідентичність. Найактивніше ці процеси відбуваються серед європейської, болгарської, азербайджанської, вірменської громади. За останні десяти років з'явилося кілька праць присвячених історії єврейської громади Миколаєва. Автори, В. В. Щукін, А. Н. Павлюк та інші, показали особливу

атмосферу, яку створювали європейські торгівці, ремісники, інтелігенція Миколаєва. Ми поставили питання «А чи було, і чи було щось українське в місті? Чи були сфери українського життя в місті? Як формувалась, за допомогою чого «українскість» Миколаєва?».

Сучасна краєзнавча історіографія не виділяє український контекст миколаївської національної ідентичності. Маємо гарні праці про євреїв і болгар міста. Ряд замальовок про інші етнічні групи. Радянська історіографія наголошувала на інтернаціоналізмі, що теж мав підґрунтя. В сучасних популярних виданнях мало знайдеться інформації про українські сюжети в історії Миколаєва.

Перший факт українства в Миколаєві припадає на 1832 р. Цього року типографія Чорноморського гідрографічного депо надрукувала українською мовою невеличкий твір «Микола Коваль» («Малороссийская повесть нынешнего времени»). Автор – мешканець Одеси Микола Венгер. На жаль, не знаємо реакцію читачів на твір. Після цієї події ми не знайшли більше нічого українського в Миколаєві, аж до кінця XIX ст. В 80-ті рр. XIX ст., або за іншими даними в 1898 р., в місті існувала «Інгульська громада» – гурток українців. Ці відомості нам подає М. Д. Лагута (1895–1937) – миколаївський краєзнавець, студент Одеського університету в 1916–1917 рр. Важливим українським явищем, або як на той час називали «малоросійським» феноменом стала перша опера «Катерина». Її написав М. Аркас (1852–1909) в 1892 р., а прем'єра відбулась в 1900 р. Є відомості, що він підготував до друку збірки народних пісень (1879, 1890). Діяльність М. Аркаса була тісно пов'язана з Одесою. Він навчався в одеській гімназії і університеті. А діяльність одеської «Просвіти» було взято за зразок для Миколаєва. Таким чином, перша хвиля «українізації» Миколаєва пов'язана з М. Аркасом і діяльністю «Просвіти». У вересні 1906 р. створюється гурток прихильників українства. В лютому 1907 р. створено «Просвіту». Ідеологом і рушієм «Просвіти» став М. Аркас. Діяльність «Просвіти» в 1907–1924 рр. формувала основи і підстави українства в Миколаєві, формувала і фіксувала думку про існування українців в місті.

Наведемо лише перелік основних заходів організації, що оголошувались в Миколаївській газеті (рос. «Николаевская газета»). В 1907 р. стрімке зростання «Просвіти». Протягом року Микола Аркас на засіданнях читав свою працю «Історія України-Русі» (рос. «История Украины-Руси»). Читання продовжувалось і в 1908 р. Вперше в Миколаєві прочитані реферати з української тематики: П. Ф. Андрущенко «Хто ми, що ми, і чого нам треба» (рос. «Кто мы, что мы, и что нам нужно»), І. Воля «Індивідуальні риси української культури» (рос. «Индивидуальные черты украинской культуры»), С. Шелухін «Назва Україна» (рос. «Название Украина»). Невідомий лектор прочитав реферат «Українська мова» (рос. «Украинский язык»). Постійними стали заходи присвячені роковинам народження і смерті Т. Г. Шевченка – молебні, панахиди, пам'ятні вечори. З 1909 р., після смерті М. Аркаса, миколаївці добрим словом і молебнем згадували і його. 13 жовтня 1907 р. в газеті вперше, московсько-руською абеткою (ярижка) було надруковано оголошення українською мовою про збори товариства «Просвіта». Самими поширеними і популярними формами роботи стали танці, сімейні і літературно-музикальні вечори. Новий – 1908 р., почався для «Просвіти» досить тривожно. Миколаївські газети обговорювали розкол в організації (19.02.1908). Вперше миколаївська газета дала визначення «Просвіті» – «николаевский кружок любителей малороссов» (20.04.1908). В цьому році розширились сфери діяльності українців. «Просвіта» затвердила шість стипендій для учнів (20.04.1908), відсвяткувала день народження М. В. Гоголя «картинками» із «Сорочинського ярмарку» на міському бульварі, вперше почала ставити п'єси. В 1910 р. проведено перший український костюмований бал. В липні на схилах р. Інгул, на міському бульварі проводить культурно-розважальний вечір. На стипендії учням виділяється 400 рублів. Завершується рік важливою подією – «Просвіта» переходить в нову будівлю. Там вона буде розміщуватись до 1924 р. З 1910 р. всі оголошення від організації подаються українською мовою (транслітерацією). В 1911 р. крім традиційних заходів які проводились українцями, з'являється нова тема. С. Ю. Гайдученко (1866–1922) – юрист,

суддя першої ділянки м. Миколаєва, гласний міської думи, випускник одеського університету, активний діяч «Просвіти» – підняв питання про необхідність встановлення пам'ятника Т. Шевченку. Протягом року це питання обговорювалось на засіданнях міської думи. В газеті, вперше в Миколаєві, надрукована стаття про Т. Г. Шевченка. Міською думою, одноголосно, було прийнято рішення, присвоїти одній із шкіл ім'я Т. Г. Шевченка. В газетах, раз на рік, друкувались звіти «Просвіти». В 1911 р., за звітним, в організації нараховувалось 60 чоловік (21.07.1911). Ця кількість дає уяву про кількість активних українців в Миколаєві.

Слід зазначити, що миколаївські газети постійно писали про кризу «Просвіти». Але ця організація працювала в силу своїх можливостей, формуючи український контекст імперського міста. З 1912 р. на шпальтах «Миколаївської газети» все частіше з'являються терміни «український». І вже у 1914 р. газета писала, що «украинское общество «Просвіта» провело панихиду в день пятидесятилетия смерти Аркаса» і, що «украинское общество «Просвіта» устраивает гуляние на местном бульваре». Таким чином перша «імперська» або точніше «аркасівська українізація» відбулась протягом семи років. Але Миколаїв не був би Миколаєвом через свої особливості. Так в 1912 р. миколаївський поліцмейстер заборонив «Просвіті» «постановку живых картин из поэмы «Энеида», до представления цензурированного экземпляра, которого у «Просвіти» не оказалось». Прийшлося знову показувати сцени із «Сорочинського ярмарку» М. Гоголя, які вже були знайомі миколаївцям. В тому ж 1912 р. з'являється чергова стаття «Українське питання» («Украинский вопрос») в якій обговорюється питання про руську та малоруську мову. Майже через рік «Миколаївська газета» в чергове відповіла на це питання «малороссийское наречие существует, но малороссийского языка, малороссийской литературы нет и никогда не было, хотя и был Шевченко и писал дивные стихотворения».

Але без сумніву були досягнення «Просвіти» в першу «імперську українізацію». Маємо на увазі традиції українського театру. Українські п'єси

ставились у Миколаєві з 1902 р. Цього року при новому суднобудівному заводі, в їдальні, відкрився самодіяльний театр. В основному, в ньому ставились українські п'єси, або вистави за їхніми мотивами. Згодом вистави були перенесені в театр Шефера. В 1908–1911 рр. силами членів «Просвіти» на сцені театру Шефера поставлено 21 п'єсу і 2 опери. Серед них відомі п'єси І. Карпенко-Карого, І. Щоголева (Тогобочний), Б. Грінченко.

Українські п'єси на початку ставилися аматорами яких об'єднала «Просвіта». Згодом з'явилася українська антреприза під керівництвом відомих театральних українських діячів М. Кропивницького, П. Саксаганського, М. Садовського за участі М. Заньковецької. А згодом була створена місцева театральна група під загальною назвою «Малороси» під керівництвом «Н. А. Кучеренко та Г. Д. Зоряна». В 1913 р. «Миколаївська газета» вперше написала про те, що «українська трупа» дає виставу, а в жовтні 1913 р. про те, що «Украинский театр даёт пьесу Карпатского «За голод и холод»», в листопаді: «Украинский театр даёт комедию ... «Квиты Украины»». Таким чином, ми вважаємо що саме з 1913 р. «український контекст Миколаєва, який поступово витісняє «малороссийский» або «молорусский» контекст. Це «висвітлення» йде і до сьогодні.

Українська п'єса в зросійщеному місті стала певним позитивним феноменом, на зразок чеського театально-лінгвістичного досвіду. Місцева преса визнавала важливість такої роботи у пропаганді українства. Пропаганда українства приводила до певних відгуків. Так вже в жовтні 1907 р. з'явилась стаття «Беспочвенность украинства». В лютому 1908 р. перший уїдливій фейлетон, а вже в березні стаття «Существует ли украинский сепаратизм». В 1911 р. – стаття «Украинцы противоестественная нация». В 1910 р. – в Росії, вибух великоросійської пропаганди і шовінізму. В місцевій пресі, в 1910 р., з'явилося вісім статей присвячених західній Україні (рос. Галиции). Це такі статті як: «Новый фазис галицко-русского движения», «Положение в Галиции», «Русские дела в Галиции», «Галицкая Русь», «Преследование русского духовенства в Галичине», «О делах в Коломые», «Польская справедливость».

1911 р. закінчується статтею «Галиция – русская страна». В статтях присвячених т. зв. українському питанню, поняття «українці» подається в лапках. А звичайним терміном залишалось – «малороссы». Цікаво, що «Просвіта» на сторінках преси не коментувала такі статті.

Ми вважаємо, що долучились, несвідомо, до формування елементів атмосфери українства ресторани міста. Ресторани щоденно друкували меню серед яких знаходимо українські назви. Так вивчаючи меню ресторану Зоріна бачимо: 1) борщ – «малороссийский», «зеленый с ватрушками», «со свежим бурачком»; 2) вареники – «малороссийские», «полтавские», «ленивые», «гречневые со сметаной», «с вишнями», «с творогом»; 3) ковбаса – «малороссийская», «малороссийская по-немецки»; 4) «битки по-казацки»; 5) «бигус малороссийский»; 6) «голубцы малороссийские»; 7) «севрюга по-нежински»; 8) налисники – «с вареньем», «полтавский», «волынський». Лише один раз зустрічаємо в меню назву «борщ український». Свою маленьку лепту в поширення українства в Миколаєві внесли криголам «Гайдамака» і яхта «Запорожець».

Підводячи підсумок, зазначимо, що «українського» в дореволюційному Миколаєві було мало. Але поняття «українці», «українська мова», «український сепаратизм» вже були присутні в громадському дискурсі. Слабкі, вони посилюються в 1917 р., коли починається черговий етап «українізації» імперського міста Миколаїв.

Bobina O. V., Ph. D. of History, Associate Professor of the Department of Social and Humanitarian Sciences, Director of Educational and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), oleg.bobina@nuos.edu.ua

“Ukrainian” Mykolaiv in the XIX – early XX centuries

The city of Mykolaiv is multinational. In Mykolaiv the traditions of the Jewish, Russian, Greek, Ukrainian and other peoples were mixed. The author tells about the Ukrainian tradition in the history of the city. At the beginning of the XX century,

residents of the city already understood the essence of the concepts of “Ukraine” and “Ukrainian”.

Key words: *Ukraine, Mykolaiv, empire, tradition, identification.*

УДК 904

3-81

Золотухін А. І.

дослідник (Україна, Миколаїв), azolotukhin@ukr.net

ЯК ЗАГИНУЛА АТЛАНТИДА ТА ДЕ ЇЇ ШУКАТИ?

Розвиток нової науки апокрифології дозволив значно просунути питання пошуків Атлантиди завдяки вивченню першоджерел з боку Гомера, навіть невідомих сучасній науці таких, наприклад, як Розетський камінь. Про це в загальному плані йдеться в статті «Атлантида – перша корабельна держава Європи» [1], розміщеної в цьому збірнику. На додаток до неї надаю декілька свідчень, важливих для майбутніх пошуків залишків Атлантиди в Чорному морі нашими підводними археологами на чолі з Є. І. Трушляковим.

Ключові слова: *Атлантида, Гомер, апокрифологія, Гераклові стовпи, кільця Книповича, Чорне море, цунамі.*

Завдяки апокрифології вже можна вважати доведеним, що Атлантида знаходилася біля Євпаторії й загинула після вибуху вулкану Санторін, за свідченнями Арістея Проконнеського й Гомера 8 жовтня 1447 р. до н. е. від цунамі під час потужного землетрусу в Криму. Наукове дослідження цього вибуху надано в книзі (рос. мовою) І. А. Резанова «Атлантида: фантазия или реальность?» [2]. Дата вибуху вулкану Санторін визначена достатньо надійно радіовуглецевим аналізом з шматка дерева, знайденого під 30 м товщиною попелу, й дорівнює 1400 ± 100 р. до н. е., що добре корелює з даними Гомера.

Ось як описує І. О. Резанов процес вибуху: «В повітря злетіло десятки кубічних кілометрів попелу. На всі боки від Санторіна пішли страшні руйнівні хвилі. Вони поширювалися по дну Середземного моря зі швидкістю 20 тисяч